

N:o 16.

Ank. till Riksd. kansli den 17 februari 1896, kl. 4 e. m.

Utlåtande, i anledning af justitieombudsmannens framställning angående stämningstidernas förkortande m. m.

I sin till innevarande Riksdag afgifna embetsberättelse, hvilken blifvit af kamrarne till lagutskottet hänvisad, hemställer justitieombudsmannen, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till förändrade föreskrifter i afseende på stämningstid och dermed sammanhängande frågor, särskildt i syfte att stämningstiderna må varda förkortade.

Denna justitieombudsmannens hemställan är, enligt hvad embetsberättelsen gifver vid handen, närmast föranledd af en från Sveriges advokatsamfund ingifven skrift, hvori anhålles, att justitieombudsmannen måtte hos Riksdagen väcka förslag i syfte bland annat, att nu gällande bestämmelser om stämningstid måtte ändras i den riktning, att sådan tid för svarande, boende utom staden eller häradet der domstolen är, måtte väsentligen förkortas.

Justitieombudsmannen har, såsom nämndt, i anledning af berörda skrifvelse — hvarvid fogats utdrag af advokatsamfundets protokoll för den 9 juni 1894, af hvilket protokoll inhemtades de närmare skälen

för advokatsamfundets framställning — upptagit frågan om stämningstidernas förkortande till behandling och dervid anfört följande:

Vidkommande frågan om förkortad stämningstid innehölles de nu gällande bestämmelserna angående tiden för stämning delgifvande i tvistemål i 11 kap. 4 och 5 §§ rättegångsbalken, sådana dessa lagrum lydde genom kongl. förordningen den 18 april 1849. § 4 hade följande lydelse:

»Käranden vare skyldig att låta svaranden få stämning fjorton dagar förut, der han inom häradet bor: utom häradet eller i annan stad, tre veckor: utom länet, sex veckor: i tredje eller fjerde länet, eller längre bort, nio veckor. Stockholms stad räknas för särskildt län. Är den utom riket, som stämmas skall, hafve sex månaders tid ifrån det han stämningen fick. Der stämning genom offentligt anslag sker å rättens dörr, skall ock sex månaders dag föreläggas. Om stämning i konkursmål är särskildt stadgadt. I alla dessa fall, der stämning fordrar längre tid, än om lysning till ting stadgadt är, må den svarande stämmas till viss månad, och underrätte han sig sedan sjelf å hvad dag tinget hållas skall.»

I § 5 föreskrefves, att »till rådstufvurätt stämmas åtta dagar förut; utan så är, att målet ej tål uppskof och derå förr svaras kan».

Stämningstiderna afsåge enligt vår rätt ej mindre att lemna den stämde lämpligt rådrom för beredelse till svaromål än äfven, derest domstolen hade sitt säte å annan ort, än der den stämde bodde, att gifva honom behöflig tid för resan till domstolen. Stämningstiderna måste därför i viss mån rätta sig efter samfärdselsförhållandena, och då våra nu stadgade stämningstider i hufvudsak vore desamma, som gält i 200 år eller allt sedan tillkomsten af den »Stadga och Förordning, innehållande någre mål til vidlyftigheters afkortande och lindring uti Rättegångar for the Stridige Parter, både vid Öfver- och Under-Rätterna», som den 4 juli 1695 utfärdades och hvars föreskrifter i detta hänseende upptogos i 1734 års lag, torde knappast kunna förnekas, att dessa tider, tillmätta efter helt andra samfärdselsförhållanden än nutidens, lämpligen kunde betydligt förkortas.

Advokatsamfundet hade ansett nu gällande stämningstider af åtta dagar i stad för svarande, bosatt i staden, och fjorton dagar på landet för svarande, som bodde inom häradet, böra bibehållas. Då vid stämning till stadsdomstol den tid, som åtginge för att förflytta sig från hemvistet till rättens lokal, icke kunde tagas i beräkning, skulle ett bibehållande af åtta dagars stämningstid till rådstufvurätt innebära, att just denna tid utgjorde det anstånd, som skäligen borde förunnas den

stämde att bereda sig till svaromål. Med denna beräkning skulle en stämningstid af fjorton dagar till häradsrätt för den, som bodde inom häradet, således lemna den stämde så lång tid för resan till domstolen, att den äfven inom de i afseende å kommunikationer sämst lottade delarne af landet torde vara mer än tillräcklig. Då emellertid den stora olikheten i detta afseende mellan särskilda delar af landet — en olikhet, som säkerligen länge komme att fortfara — gjorde det omöjligt att finna en för alla förhållanden lika passande stämningstid, men en likhet måste anses önskvärd ur synpunkten af reda och enhet i lagstiftningen, måste tiden tilltagas så lång, att den under alla omständigheter blefve tillräcklig. Mot bibehållande af stämningstiderna af åtta och fjorton dagar för svarande, som bodde inom staden eller häradet, syntes justitieombudsmannen alltså någon befogad anmärkning icke kunna göras.

Men 11 kap. 5 § innehölle äfven, att, der målet ej tålde uppskof och derå förr svaras kunde, den eljest stadgade stämningstiden af åtta dagar kunde förkortas. Domaren, som utfärdade stämningen, hade alltså här pröfningsrätt i afseende å stämningstidens längd. Saknaden af hvarje bestämmelse, i hvilka slag af mål en förkortning af den normala stämningstiden skulle kunna medgifvas, gjorde dock, att stadgandet knappast någonsin torde komma till användning. Om stadgandet bibehölles, torde deri böra intagas bestämmelse om hvilka mål, som vore att hänföra till dem, som »icke tåla uppskof».

Lagkomitén föreslog i detta hänseende följande bestämmelse: »Vill man söka någon för vaxelbref eller annan löpande förbindelse vid rätten i den domsaga, der han finnes, vare han skyldig till svars komma, ändå att stämning honom ej kungöres förr än å dagen näst före den, som i stämningen utsatt är». Såsom skäl härför åberopades allmänna kreditens kraf.

Äldre lagberedningen ansåg, att stadgandet borde utsträckas äfven till de mål, der talan fördes om återställande af besittning eller annat förhållande, som blifvit rubbadt, då nemligen käromålet ej rörde tvist om bättre rätt till det, som skulle återställas, äfvensom till de fall, då fråga vore om hyresmans flyttning i eller ur hus, om tjenstehjorns rättighet eller skyldighet att flytta i eller ur tjänst eller om någons berättigande att af annan njuta försörjning. I fråga om vaxel- och sjörättsmål hänvisades till vaxel- och sjölagarne.

I sammanhang härmed torde böra erinras, att om stämning i vaxelmål vore nu, genom § 5 mom. 3 i kongl. förordningen om nya vaxellagens införande och hvad i afseende derå iakttagas skall den 7

maj 1880, stadgadt, att stämning i dylikt mål skulle, der sökanden det äskade, meddelas till samma dag, som den söktes, om rätten då sutte och svaranden vore så till hands, att han kunde före rättegångstimmens slut sig infinna.

För dem, som bodde utom staden eller häradet, men inom riket, vexlade nu stämningstiderna mellan tre och nio veckor, och för den, som vore utom riket, vore stämningstid sex månader. För samtliga dessa kategorier, med undantag möjligen af utom Europa boende, ansåge advokatsamfundet en gemensam stämningstid af en månad kunna fastställas.

Att den för stämningstidens längd nu gällande beräkningen efter apdra, tredje eller fjerde länet borde, såsom föråldrad och i vissa fall otydlig, utbytas mot annan, torde icke kunna bestridas, men att stadga lika lång stämningstid för alla, som bodde utom häradet eller staden, med undantag möjligen af utom Europa boende, syntes justitieombudsmannen vara att gå för långt i sträfvan efter likformighet i detta hänseende och skulle dessutom — då en sådan stämningstid ju måste tilltagas så lång, att den äfven för utomlands aflägsse boende vore tillräcklig — i vissa fall icke leda till förkortande, utan till förlängning af nu gällande stämningstid.

Lagkomitén föreslog, bland annat, olika långa stämningstider, allt efter som svaranden hade sitt hemvist inom rättens domsaga, inom den öfverrätts domsaga, hvarunder rätten lydde, eller inom annan öfverrätts domsaga och yttrade för öfrigt: »I afseende på tiden för stämmings kungörande är således föreslaget: att den skall räknas efter den ort, der svaranden har sitt hemvist, ehvar han för öfrigt må uppehålla sig, vore det än utomlands, så vida hans utrikes vistande beror af hans eget fria val, ty eljest skulle käranden mista sin talan, om svaranden behagade resa öfver riksgränsen mot stämningstidens slut: att den åter, som måst öfvergifva sitt hemvist, för att utomlands tjena konungen eller riket, skall åtnjuta lika lång stämningstid, som verklig utlänning, hvilken ej inom riket finnes, och att stämning å den, som intet veterligt hemvist eger och hvars vistande man ej känner, skall så tidigt kungöras, att man skäligen kan vänta, det den kommer till hans vetskap, hvar helst han må uppehålla sig».

Äldre lagberedningen gillade lagkomiténs förslag härutinnan, dock att, såsom redan vore nämndt, rätten att förkorta den vanliga stämningstiden ansågs böra utsträckas äfven till andra mål än de af lagkomitén föreslagna.

I fråga om utom riket boende vore naturligtvis svårigheten att finna en för alla förhållanden någorlunda lämplig stämningstid större än eljest, och det kunde därför ifrågasättas, huruvida icke i detta fall den fixa stämningstiden borde öfvergifvas och åt domaren, som hade att utfärda stämning, öfverlemnas att pröfva stämningstidens längd. En dylik bestämmelse återfunnes t. ex. i danska lagen af den 11 april 1890, och, såsom redan vore påpekadt, vore ett öfverlemnande åt domaren att pröfva stämningstidens längd icke alldeles främmande för vår egen lagstiftning.

Ett i 11 kapitlet 4 § af rättegångsbalken förekommande stadgande, som advokatsamfundet icke vidrört, vore, att, der stämning skedde genom offentligt anslag å rättens dörr, sex månaders dag skulle föreläggas. Det torde vara tvifvelaktigt, om detta stadgande nu egde någon tillämplighet. I 1734 års lag slöt sig omedelbart dertill en punkt af denna lydelse: »Hvad den åligger att fullgöra, som låter dess borgenärer således instämma, sägs i 16 kapitlet handelsbalken.»

Vid granskning af lagkommissionens förslag till 1734 års lag anmärktes härvid, att »det borde utsättas i hvilka mål edictal citation eger rum». Dertill svarade lagkommissionen: »De mål, hvori edictal stämning sker, finnas i 16 kapitlet handelsbalken, 8 kapitlet 2 § rättegångsbalken samt 13 kapitlet 4 och 6 §§ giftermålsbalken — alla casus kunde ej i lagen införas, utan komme af domaren efter förenämnda kapitel eller sakens beskaffenhet att dermed förfaras.»

Då nu om stämning i konkursmål, hvarom förut funnos bestämmelser i 16 kapitlet handelsbalken och 8 kapitlet 2 § rättegångsbalken, vore särskildt stadgadt, skulle ifrågavarande föreskrift vara tillämplig allenast på 13 kapitlet 4 och 6 §§ giftermålsbalken; men, ehuru enligt dessa lagrum en offentlig kallelse — dock ej genom anslag å rättens dörr — skulle ske, syntes stadgandet om sex månaders stämningstid dock icke tillämpligt. Det kunde äfven ifrågasättas, att stadgandet skulle gälla, då en hel menighet stämdes enligt kongl. resolutionen den 29 maj 1752 och Svea hofrätts bref den 27 september 1753, men denna mening hade blifvit ogillad genom en Kongl. Maj:ts dom den 21 juli 1857. Skulle ifrågavarande stadgande, såsom justitieombudsmannen för sin del på nu anförda skäl vore böjd att anse, numera icke ega någon tillämplighet, borde detsamma ur lagen borttagas för att icke föranleda misstag.

Om ock, såsom advokatsamfundet yttrat, frågan om stämningstidernas förkortning icke väsentligen ingrepe i lagstiftningen i öfrigt, torde dock redan det anförda visa, att ett utbyte af nu gällande stäm-

ningstider mot kortare icke kunde ega rum, utan att åtskilliga dermed sammanhängande spörsmål samtidigt vunne en lösning.

I sådant hänseende kunde vidare erinras, att vår gällande lag lämnade obestämdt, huruvida delgifningsdagen och inställelsedagen skulle inräknas i de stadgade stämningstiderna, en brist, som både i teori och praxis gifvit anledning till olika meningar, och hvars undanrödjande därför vore af behovet påkalladt.

I det kapitel, som handlade om behörig domstol i hvarje mål, hade lagkomitén, för att undanröjda det tvifvelsmål, som stundom yppat sig om hvad lagen rätteligen menade med bo och hemvist, föreslagit, att den ort skulle anses för hemvist, hvarest man för sin person vore skattskrifven. Dermed var ock en säker grund lagd för beräkning af stämningstiden i de fall, då denna skulle rätta sig efter svarandens hemvist. Vår gällande lag bestämde i 10 kapitlet 1 § rättegångsbalken, i fråga om laga domstol i mål, som rörde någons person, att dessa skulle instämmas till den rätt, hvarunder han hade sitt bo och hemvist. I 11 kapitlet 4 § samma balk stadgades olika stämningstider för svarande, som bodde inom eller utom häradet eller staden. Ehuru man i praxis temligen allmänt tillämpat förstnämnda lagrum så, att bo och hemvist vore att anse lika med mantalsskrifningsorten, vore saken dock ej oomtvistad, och ännu mindre kunde anses klart, att uttrycket »bo» i 11 kapitlet 4 § rättegångsbalken syftade på mantalsskrifningsorten. Då i detta senare lagrum sades: »är den utom riket, som stämmas skall», syntes väl detta uttryck afse den faktiska uppehållsorten, men, för att detta ej skulle leda till orimligheter, måste man antaga, att med uttrycket åsyftades icke ett tillfälligt utan ett mera stadigvarande förhållande. Äfven i detta fall syntes lagen behöfva förtydligas.

Slutligen ville justitieombudsmannen fästa uppmärksamheten på den viktiga frågan om hvilken påföljd, uraktlåtandet att iakttaga de stadgade stämningstiderna borde medföra. Nya lagberedningen yttrade i detta hänseende i sitt förslag till rättegångsväsendets ombildning: »Enligt nu gällande lag är uttagen stämning ogill, om den ej tillställas svaranden inom den i lag föreskrifna tiden. Detta stadgande innebär en oskäligen stränghet emot käranden och föranleder gång efter annan dertill, att hans talan, till följd af mellankommen preskription, afskäres. Den enda rimliga påföljden deraf, att svaranden icke fått åtnjuta föreskrifven stämningstid, synes vara, att han ej må anses pliktig att inlåta sig i svaromål å den inställelsedag, hvarå stämningen lyder, utan först å efterföljande rättegångstillfälle, sedan uppskofsbeslutet blifvit honom inom laga stämningstid kungjordt och han så-

lunda fått åtnjuta det honom tillkommande rådrum för svars afgifvande. Målet bör följaktligen icke förfalla, utan endast uppskjutas till det sistnämnda tillfället.»

Såsom redan vore antydt, ansåge justitieombudsmannen en förkortning af stämningstiderna vara af behovet påkallad, men funne tillika, att samtidigt med denna fråga borde behandlas vissa andra frågor, som därmed egde nära sammanhang, och att en fullständig utredning häraf lämpligast torde ske genom Kongl. Maj:ts försorg.

Utskottet, som, utan att ingå i närmare undersökning af samtliga utaf justitieombudsmannen berörda frågor, lika med justitieombudsmannen finner en förkortning af stämningstiderna i vissa fall vara af behovet påkallad och lika med honom anser, att en fullständig utredning af dessa och andra dermed sammanhängande frågor lämpligast torde böra ske genom Kongl. Maj:ts försorg, får på den grund hemställa,

att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes låta utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag till förändrade föreskrifter i afseende på stämningstid och dermed sammanhängande frågor, i syfte att stämningstiderna, då svaranden bor utom staden eller utom häradet, må varda förkortade.

Stockholm den 17 februari 1896.

På laguskottets vägnar:

E. von Krusenstjerna.
